

МОНІТОРИНГ ФІТОПАТОГЕННОГО КОМПЛЕКСУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Татарінова В.І. к.с.-г.н., доцент

Кошман В.В., студент 5 курсу, спеціальності «Захист рослин»

Згідно сучасних досліджень за останні 10-15 років відбулася трансформація агроценозів. Це було викликано такими факторами як зміна клімату та технологічний тиск людини. За даними учених Інституту захисту рослин, зміна клімату в Україні найбільш різко стала помітною, починаючи з 2003 року. Відбулося значне підвищення температури на +3 °С, а середнє підвищення температури в період 2003-2010 р. становить 0,7 °С. Ці та інші фактори призвели до трансформації агроценозів, внаслідок чого утворився стрес на навколишнє середовище, на шкідливі об'єкти і на рослину-господаря, що призвело до відповідної зміни фітопатогенозу.

Отже, очевидною є необхідність постійного фітосанітарного контролю агроценозів та актуальність захисту зернових культур від шкочочинних організмів і відповідно до цього – проведення наукових досліджень.

Метою досліджень було проведення моніторингу розвитку та поширення основних хвороб зернових колосових культур в умовах північно-східного Лісостепу України на фоні комплексів екологічних чинників, які впливають на фітосанітарний стан посівів.

Багаторічні дослідження по вивченню динаміки розвитку та поширення збудників основних хвороб зернових культур проводили протягом 2004-2015 рр. у базових господарствах Державної інспекції захисту рослин Сумської області. Методика досліджень була загальноприйнята.

За результатами багаторічних досліджень встановлено, що в структурі фітопатогенного комплексу зернових культур в умовах базових господарств Державної інспекції захисту рослин Сумської області переважають збудники кореневих гнилей (*Fusarium* sp., *Bipolaris sorokiniana* Shoem., *Cercospora herpotrichoides*), гельмінтоспоріозу (*Bipolaris sorokiniana* Shoem.), бурої листової іржі (*Puccinia recondita*), борошнистої роси (*Erysiphe graminis*) та ін.

Серед іржастих хвороб зернових культур у господарствах Сумської області домінувала бура листовка іржа озимої пшениці. Симптоми бурої листової іржі відмічено на озимій пшениці у фазу молочної стиглості, але суттєвого господарського значення хвороба в роки досліджень не мала. Найвищу ступінь ураження посівів озимої пшениці спостерігали у фазу досягання зерна.

Розвиток хвороби здебільшого мав депресивний характер через суху спекотну погоду. Достатній запас інфекції та висока міграційна здатність уредоспор збудника хвороби за сприятливих погодних умов (+11-18°C, періодичне випадання дощів) забезпечили розвиток бурої листової іржі від слабого до помірного.

Борошнеста роса в роки досліджень проявилася повсюдно в посівах озимої пшениці в період осінньої вегетації та за весняного куцнення, що зумовлювалось наявним інфекційним запасом патогена і сприятливими погодними умовами під час поновлення весняної вегетації. У подальшому, у фазі виходу в трубку, відбувалось поступове посилення ураження посівів хворобою та ураження ярих колосових культур. Максимальне ураження спостерігали у фазу колосіння. Сприятливі погодно-кліматичні умови (тепла дощова погода, температура 14-23°C, тривале зволоження листя) у фазу трубкування, порушення технології вирощування (розміщення після стерньових попередників, поверхневий обробіток ґрунту тощо), сприяли помірному рівню розвитку хвороби.

В останні роки в господарствах Сумської області спостерігається тенденція до збільшення ураження посівів зернових культур збудником *Erysiphe graminis* DC. f. *tritici* Marchal. Так, відсоток розвитку хвороби у 2004-2005рр. становив 7-4%, а у 2009-2015рр.- на рівні 17%. Враховуючи великий запас інфекції борошнеста роса розвиватиметься і в подальшому за умов теплої (16 - 23°C) погоди, відносної вологості повітря понад 80%, рясних рос, передусім в затінених рослинах загущених посівів з високим рівнем азотного живлення. Розвиток хвороби скрізь ймовірний від помірного до епіфітотійного, що створюватиме загрозу для урожаю.

За результатами багаторічних досліджень встановлено, що в структурі фітопатогенного комплексу зернових культур в умовах базових господарств Державної інспекції захисту рослин Сумської області переважають збудники бурої листової іржі (*Puccinia recondita*), борошнистої роси (*Erysiphe graminis*). Інтенсивність розвитку бурої листової іржі коливалась від слабкої до помірної. Спостерігається тенденція до збільшення ураження посівів зернових культур збудником борошнистої роси. Розвиток хвороби був помірний, але при сприятливих погодно-кліматичних умовах може набувати епіфітотійного характеру, що створюватиме загрозу для урожаю.